

Cmentarz ewangelicki z XIX w.

Współrzędne: Szerokość - 53.412573, Długość - 23.505705

Początki **cmentarza ewangelickiego** w Sokółce datują się na przełom XVIII/XIX w., gdy większość obszaru dawnego powiatu grodzieńskiego po III rozbiorze znalazła się w zaborze pruskim. Utworzono wtedy z zagarniętych ziem Prusy Nowowschodnie. W tym też czasie Prusacy rozpoczęli akcję przenoszenia cmentarzy grzebalnych z terenów zabudowanych poza osiedla ludzkie. Cmentarze najczęściej były położone wokół świątyni. Akcja przenoszenia cmentarzy była podyktowana przede wszystkim względami sanitarnymi oraz brakiem miejsca na nowe pochówki. Prusacy zaczęli też, w dbałości o rejestrację wszystkich zgonów zamykać tzw. cmentarze wiejskie i zmuszać mieszkańców parafii do grzebania na cmentarzu parafialnym. W 1800 r. rozesłano do wszystkich parafii wydane przez króla pruskiego Fryderyka Wilhelma III *Publicandum* czyli Obwieszczenie względem zakładania nowych cmentarzy i mogiłek oraz względem doniesienia o wydarzających się przypadków urodzenia czy śmierci .

Prawdopodobnie w tym czasie przeniesiono cmentarz poza miasto. W Sokółce nie było jednak oddzielnego cmentarza ewangelickiego. Zmarłych ewangelików chowano na cmentarzu katolickim. Cmentarz był wspólny, tak samo jak wspólne były księgi metrykalne. Ewangelicy prawdopodobnie nie posiadali w mieście świątyni (nic zachowały się na ten temat jakiegokolwiek wzmianki). W cytowanym już wyżej *publicandum*" z 1803 r. znajdujemy fragment dotyczący również sytuacji w jakiej znajdowali się ewangelicy sokółscy: ... Wszyscy takowi, którzy nie mają swojej religii, wyznania, własnych kościołów i nie przydani do jakiego wyznania. Wszystkie przypadające się przypadki urodzenia albo śmierci powinni plebanowi tej parafii w której obrębie mieszkają do wpisywania i wprowadzania w księgi kościelne zameldować". W Sokółce dużo wcześniej, bo już około połowy XVIII w., ewangelicy korzystali z kancelarii kościoła katolickiego.

Pierwszymi ewangelikami w tym mieście byli urzędnicy pocztowi sprowadzeni z Saksonii po 1717 r. Nastąpiło to w związku z uruchomieniem nowego szlaku pocztowego łączącego Warszawę z Rygą. Sokółka a także pobliska Kuźnica oraz niedaleki Buksztel stały się stacjami pocztowymi, w których personel był niemiecki. Do Sokółki została sprowadzona rodzina Michaelisów. Kontakty przybyłych osób ze względu na język, narodowość i wyznanie ograniczyły się do pracowników poczty i ich rodzin. Małżeństwa były zawierane przede wszystkim tylko między tą grupą. Kolejna fala osadników niemieckich (ewangelików) do Sokółki nastąpiła w czasach reform realizowanych przez Antoniego Tyzenhauza w latach 1765-80. Zarządzający ekonomią grodzieńską, podskarbi wielki litewski, Antoni Tyzenhauz zakładał nowe manufaktury, sprowadzał z terenów Niemiec wykwalifikowanych majstrów i robotników. Część z nich osiadała w Sokółce.

Cmentarz ewangelicki z XIX w.

Po 1795 r. zjawiała się następna grupa niemiecka. Byli to przede wszystkim urzędnicy zatrudnieni do pracy w nowo powstałej prowincji pruskiej, Prusach Nowowschodnich. W Sokółce w tym czasie, oprócz urzędników, stacjonował wraz z rodzinami szwadron wojska von Howena z pułku huzarów von Sutera w ilości 228 osób (150 mężczyzn, 27 kobiet, 23 synów i 28 córek).

Przed 1840 r. zamknięto cmentarz katolicki z powodu przepełnienia i utworzono nowy, położony około 200 m na wschód od starego. W tym czasie powstała w Sokółce parafia prawosławna. Prawosławni zabrali stary cmentarz katolicki na swoje potrzeby. Prawosławnych w mieście było 135 osób. Byli to przede wszystkim urzędnicy sprowadzeni z głębi Cesarstwa Rosyjskiego. Prawdopodobnie w tym czasie, gdy prawosławni zaczęli użytkować cmentarz, oddzielono dawną część ewangelicką i utworzono cmentarz ewangelicki.

Po 1807 r., gdy Sokółka znalazła się w zaborze rosyjskim w mieście zmalała ilość ewangelików. Wg danych statystycznych w 1878 r. mieszkało w powiecie sokolskim 26 osób wyznania ewangelickiego, w tym w samej Sokółce 18. Cmentarz ewangelicki czynny był do 1939 r. Ostatni zachowany nagrobek pochodzi z 1937 r. Po II wojnie zdewastowano cmentarz.

Tekst pochodzi z artykułu Leszka Postołowicza zamieszczonego w Białostoczczyźnie nr4/20 z 1990r.

Nieczynny cmentarz ewangelicki przy ul. Mariańskiej, pocz. XIX-1939, wpisany jest do rejestru zabytków pod nr: A-294 z 11.06.2010